

ժամանակին հանգուցեալ չ. Բ. Սարգիս-
եան անոր թատերական զրական երկա-
սիրութիւնները ծանօթացուց. արդ այդ
ոչ աննշան տաղանդաւոր դէմքը կ'ուսու-
մասիրէ իր թունեակ Յովհաննէս Մինաս-
եանը որ Օսմանեան Սահմանազրութենէն
սկսեալ մինչեւ մեր այս օրերը անդադար
կը հրատարակէ ֆրանսերէն զրբեր՝ ցոյց
տալով իր խորունկ հմտութիւնը Օսման-
եան եւ հայկական պատմութեան եւ զրա-
կանութեան. իր «La Patrie» շաբա-
թաթերթը որ Սահմանազրութենէն վերջը
հրատարակուած է, պատիւ կը բերէ թուրք
եւ Հայ մամուլին զրական շարժումին:

Կոմիտաս Պէյ՝ ֆրանսացի զրագէտ մեծ
տաղանդներու ցոլքն ունի իր մտածու-
թեանց եւ իր արուեստին մէջ: Պետական
պարապումներուն մէջ՝ ժամանակ գտած է
անհաւատալի զրական բեղուն գործունէու-
թիւն մը ցոյց տալ: Եւ կարծեմ կրցած
է ըմբռնել իր այս խօսքին նշանակութիւնը,
թէ «Le doute est mille fois plus
pénible que la mort!»

Կոմիտաս Պէյ տարակոյսի եւ յոյսի եր-
գիչն է, ինչպէս իր վարպետները Միւսսէ
եւ Հիւկոյ:

Մահ եւ կեանք իր մէջ պայքար կը
մղեն. նաւարեկութեան մէջ խաղաղութեան
խարիսխը իրեն օգնութեան չի հասնիր:
Այդ պայքարէն վերջը, կարծես վիրաւոր
արծիւ մ'է ան՝ որ փոշիներուն մէջ կը
տապլտըկի:

Ամէնէն խօլ վայրկեանին իսկ, կոմի-
տաս Պէյ իմաստասէր բանաստեղծ է, սըր-
տէն աւելի իողճմտութեան կը հնազանդի-
մաքուր սէրը, մաքուր պարկեշտութեան
մէջ կը պահէ. տեսէր ի՞նչ բարձր գաղա-
փարով կը տրամարանէ.

«Jamais, pour satisfaire un caprice frivole,

Un véritable amant ne profane l'idole».

Ի՞նչ է բաղձանքը՝ թոփչը դէպ ի եր-
կինը լոյսերու անդունդներուն մէջ, ուվ-
կան հրեղէն կղզիներ, հեռացում մարդ-
կութենէն, իկարոսի պէս կղզիանալ եր-
կընքին մէջ.

«Désir! superbe Icare, en sa té-
mérityé,

Essayant de s'enfuir hors de l'Hum-
anité.

S'élançant dans les airs comme
dans son domaine.

Et volant en aveugle à sa perte
certaine,

Dans l'espoir d'explorer, par delà
le ciel bleu,

L'abîme de lumière et ses îles
de feu...»

Գրագէտ Յովհաննէս Մինասեան թէեւ
ձեռնհասօրէն ամփոփած է կոմիտաս Պէյի
զրական գործը, սակայն զայն աւելի կա-
տարեալ ծանօթացներու համար հարկ էր
աւելի ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը:

Հ. Ս. Երեսնան

Տարուան մը «Բազմավէպ» կը նորիրեն

Կիւրեղեան Փրոֆ. Լեւոն՝ Քեպիւսիէի (Սուետիա) Հայկ. Ըսթերցարանին.
Յակոբ - Գրիգոր, Հալէպի «Կըթասիրաց»ին.
Պ. Ճան Խենկան, Տիկին Ա. Խսկեանի
Գարիպեան Արտաշէս, Ա. Եսայեանի (Հալէպ).
Գուուզեան Կարապետ, Օր. Մ. Գուուզեանի.

ԽՄԱՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՂԵԿԻՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

(Շար. տես Բազմ. 1230 էջ 318)

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԵՆԱԿՈՐԾ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Վանի որ ճշմարտութեան ուսուցիչներ էք,
պիտի գիտնաք անշուշտ թէ չէք կրնար
եկեղեցւոյ ընդունածներէն փոքրիկ մաս
մ'ալ նուազեցնել կամ աւելցնել, ապա թէ
ոչ Պօղոսի նղովներու տարափին տակ կ'իյ-
նաք, և նոյնիսկ Յիսուսին՝ որ երէկ և այսօր
կայ՝ նոյնն է և յաւիտեանս:

Այն Յիսուսը որ տիեզերքի վարդապետն
էր, երբեք չբազմեցաւ Առվակսի գահին վը-
րայ, այլ կակուզ մարմանդին վրայ նստե-
լով կը սորվեցնէր. չունէր նրբաքանդակ
տաճարներ, չունէր ոսկեգրուագ հովոցներ,
ոչ կառքեր և ոչ երիվարներ, պերճանքի և
զարդարանքի ոչ մէկ նշան ունէր, ոչ սպա-
սաւորներ և փոքրաւորներ ունէր, և ոչ ալ
իշխանական սովորոյթներու կանոններ: Այլ
ինքը գործեց և պատուիրեց, թէ ձեր ամէ-
նէն մեծը թող ամենուն սպասաւորն ըլլայ,
և թէ ահա օրինակ մը տուի ձեզի, ինչպէս
ես ըրի գուք ալ նոյնպէս ըրէք, այսինքն
թէ իրարու ոտները լոււալ և ոչ թէ խեղ-
ներու գլխուն բռնանալ: Ձեզի տրուեցաւ այդ
իշխանութիւնը ոչ թէ անտանելի և ծանր
պարտքերու բեռներ կապել ուրիշին. այլ
որպէս զի նախ գուք շալկէք զանոնք, իսկ
ուրիշներուն վզին գնէք Յիսուսի քաղցր
լուծը և թեթեւ բեռը:

Գաւազան էք առեր ոչ հիւպատոսեան,
այլ հովուական, առաջնորդելու համար Փրիս-
տոսի ոչխարները գալարագեղ արօտավայ-
րերու մէջ, և զովարար ջրերու մօտ:

Երկնքի արքայութեան դռներուն բանա-

լիներն ունիք աւելի բանալու համար՝ քան
թէ փակելու. քանի որ ինքն իսկ՝ այդ բա-
նալիները տուողը՝ դուռը բանալու և հեշ-
տագնաց ճանապարհ ցուցնելու եկաւ:

Հրաման ընդունեցաք Յիսուսի հեղ ըլն-
չով արծարծելու մաքերու մարմրող պա-
տրոյգները: Որքան գահով վեր էք, որքան
բազմաթիւ է ձեզի յանձնուած հաւատա-
ցեալներու հօտը, այնքան մեծ համար պիտի
պահանջուի ձեզմէ: Միայն Յիսուսն է ճա-
նապարհ և ճշմարտութիւն, ու այս միայն
ձեզի աւանդեց՝ որ սորվեցնէք. նախ գործել
և յետոյ սորվեցնել:

Գուք ալ ինձ լսեցէք, ով հարուաններ և
բոնաւորներ երկրի, ով աշխարհ սիրողներ.
ձեր մէջ գարանած թաքուն գիտակցութիւնն
իսկ կը վկայէ, որ աւելի ոչինչ ունիք սե-
փական քան արհամարհ ստրուկ մը. բոլոր
ձեր փառքը, ձեր պերճութիւնն զմարդ պա-
րաւանդող պատանքներ են, որոնցմէ եր-
ջանկարար ազատ են աղքատները. ձեր ըլ-
ույլանքը նման է ձեր վերեւ տարածուող
ստուերամած հովանիին որ փոքրիկ հունտի
մը չափ իսկ չի կը ուներ և ոչ կարելի է շօ-
շափել:

Կարելի չէ արգեօք նմանցնել զձեզ այս
հակայ և կարշնեղ բունով եղեւինիս, զոր
երկրի հողն ու երկնքի ցողը անեցուցին և
թերեւս դարեր ալ պահեցին. քայց եթէ
փայտահար մը ուզեր, կրնար այնքան եր-
կար դարերու յոգնութիւնը մէկ օրէն, մէջ
ժամուան մէջ փացնել, գետին փուելով մե-

նութեան այս բարձրագլուխ հսկան և լուեցընելով ցմիշտ անապատի այս փողը:

Մարդուս մինակ, և ճշմարիտ մեծութիւնը իր անձը շահիլն է, որուն միջոցը Յիսուս ինքը սորվեցուց, ատել աշխարհն ու ինք զինքը և սիրել ընկերը իր անձին չափ:

Դեռ չեկաւ, չերեցաւ մէկը որ գիտնար գերազանցել մարդուս բնութիւնը իր զօրութեամբ և իր հնարքներով, ցաւերու մէջէն խայտալով անցնիլ, սարսափն արհամարհել, չունենալով ոչ մէկ երկիւղ կամ կասկած, ու չենթարկուիլ մահուան:

Նինոս և Նաբուգոդոնոսոր, Աղեքսանդր ու Թիմուր-Լէնկ, որոնք աշխարհիս սարսափն էին, այսօր և ոչ տղեկի մը վախ կ'ազգեն: Ըլլայ մեծ, ըլլայ պատիկ, միօրինակ համանման մահուան ձեռքը խաղալիկ են, եթէ բախտով իսկ իրարմէ տարբեր են:

Բոլոր գետերը չեն կրնար ծովը լեցնել, և ոչ տենչանքները սիրուը: Կարելի է կարել ու անցնիլ անհուն ովկեանը և միայն փոքրիկ խողովակ մը թրջել և ոչ զայն լեցնել: Սիրու չ'անցնիր, և անցաւոր բաներով չի լեցուիր, չի կշտանար, չի գոհանար:

Զեր գանձը, ով շահամոներ երկնքի մէջ ժողվեցէք, որովհետեւ ուր որ է ձեր հարստաութիւնը՝ հոն է նաեւ սրտերնիդ: Բըռնաւորներ, դուք ալ գիտցէք, թէ մեծ չի կոչուիր այն որ տիեզերքը շղթայի կը զարնէ, այլ այն որ իր սիրուը կը շղթայէ Յիսուսի լուծին տակ. փորձեցէք այդ լուծը, և պիտի գանէք ձեր փնտուածը, հանգիստը:

Զեզի ալ կ'ուղղեմ առաքինութեան հրաւերը, ով փափկասուն հոգիներ, որ խոյս տալով ծանրաբեռն հոգերէն, և թանձը խորհուրդներէն, կը սիրէք գեղեւկոտ ալիքներուն վրայ և նոսր օդին մէջ ձեր սիրու փաղաքշել, անձկանօք կը գիմէք գէպի գեղեցիլը, գէպի ի հրաշալին. ձեր սրտի բարսխումերուն խառնուած է և հոգին որ հոգին մի անձկայ այլ կը սիրէ և գեղեցիլը: Սակայն դուք ալ թերեւս մոռցած էք բան մը, թէ չկայ կատարեալ գեղեցիլը և բարութիւն որ միանգամայն ճշմարիտ չըլլայ, որովհետեւ ճշմարտութիւնն է յաւիտենական, և ինչ որ անմահ չէ՝ ան-

ցաւորի ցաւն ունի իր մէջ, վայելքին ահաւոր դասնութիւնը:

Ի՞նչ կայ ստուգիւ ստեղծեալ բնութեան մէջ աւելի գեղեցիկ քան մարզը, և որուն գեղեցկութիւնը աւելի շուտ կ'անցնի քան թէ մարդունը. վայրկեան մ'ալ համբերէ ով գեղաղէշ օրիորդ, ու մի ծածկեր ինք զինքը քեզմէ, զի քու հոգիիդ հայելին, քուներին գիտակցութիւնդ զեկ աւելի պայծառ ու պարզ կը ցուցնէ ինչ որ ես և ինչ որ պիտի ըլլաս, քան ձեռքդ բռնած հայելին ուր պիտի ըսես թէ. «Ո՞հ, չի ապաւը»:

Կանգ առ, մի սարսափիր, ով Փրիստոսի խաչով դրոշմուած ճակատ, յաւերժահար մը կամ գիցուհի մը չես, այլ կին մը հողէն մարմացած: «Եոյն հողէն կը սնի վարդը փուշին հետ, շուշանը զժնիկին հետ ու նոյն հողին կը դառնան ուշ կամ շուտ:

Դուն ինք հարցուր քեզի, ինչո՞ւ այդքան խնամք, այդքան հոգ գէմքիդ գեղեցկութեան համար, միթէ եղծանիլ չէ քու բնական չնորհքդ այդ մուրացածոյ բաներով. եթէ ծարիրի ու սնդոյրի կը կարօտիս՝ ուրեմն դու գեղեցիկ չես, այլ գեղեցկութիւն կեզծող: Եթէ բնականօրէն չքնաղ ես դու, ինչո՞ւ այդքան հոգ, այդքան չարչարանք վաղաթար արուեստի համար:

Ոհա դուն ալ տրամօրէն կը զգսս թէ այդ փոփոխական չնորհքը երկար պիտի չմայ գէմքիդ վրայ, այլ ինչպէս հինցած նկարի մը դոյնը պիտի թօթափի ուշ կամ շուտ: Ինչպէս ծաղիկն այն թարմագեղ զոր առաւտները գլխարկիդ վրան կը զնես և երեկոներն ալ կը նետես սոքերուդ տակ, դուն ալ, ծաղիկ չնաշխարհիկ, զարմանազան օրիորդ, դուն ալ երեկոյ մը պիտի թառամիս, և ով պիտի դիմանայ տուաւուուն քու գէմքիդ նայելու. . . : Զգոյշ, զգոյշ, հէգ օրիորդ, պարկեշտութեանդ գանձը մի փառցներուն խառնուած է և հոգին որ միայն բարւոյն կ'անձկայ այլ կը սիրէ և գեղեցիլը: Սակայն դուք ալ թերեւս մոռցած էք բան մը, թէ չկայ կատարեալ գեղեցիլը և բարութիւն որ միանգամայն ճշմարիտ չըլլայ, որովհետեւ ճշմարտութիւնն է յաւիտենական, և ինչ որ անմահ չէ՝ ան-

ցաւորի ցաւն ունի իր մէջ, վայելքին ահաւոր դասնութիւնը:

թէ Ես եմ փեսան, ելես և ընդառաջես, մտնելու համար յաւերժական առագաստր:

Դուն ալ ով երիտոսարդ, գու, պարծանքն ու գեղեցկութիւնը մեռնող մարդկութեան, դու մանկացած ուրախութիւնը լսու Աղումնի ըսածին, որ կը սիրես զուարձանալ քու թէ մարդունը. վայրկեան մ'ալ համբերէ ով գեղաղէշ օրիորդ, ու մի ծածկեր ինք զինքը քան թէ մարդունը. վայրկեան մ'ալ համբերէ ով պիտի ըսես թէ. «Ո՞հ, չի ապաւը»:

Վաշագ, պիտի փրթի քու արծաթէ լարդ ալ, պիտի կտրի ոսկի մանեակդ, պիտի փոշիանայ այդ կաւեղէն սափորն ալ, և այն տաեն հողին կը խառնուի, ու հոգին կ'երթայ վերատին Աղումնոյ որ զայն տուած էր:

Անցած չես երբեք այն սեւ ու մութ աշարակէն որ լի է վայրի խոտերով. և ով չէ անցած հեռուէն կամ մօտէն գիւղական եկեղեցիներուն, և կամ ամբոխալից քաղաքներուն արուարձաններէն՝ ուր ոչ թէ կապոյտին մէջ գեղեւկոտ թռչող նոճին և կամ երկրպագող ուռենին կ'երեւայ որքան երեք սստով գամուած անպաճոյճ փայտեր, անտերեւ իրարու մօտ խիտ խրուած, Խաչէր գերեզմաններու. անոնք սարսուռ դող են վատերու սրտին, անոնք խրախոյս են առաքինի հոգիներուն: Ամենայն իմաստութեամբ լեցուն պրակները քան բոլոր գրքերն աշխարհիս, որոնց ամէն տողը ինչ այբբենով ալ սկսի կը վերջանան 0-ով մը:

Եւ քանի՛ ծաղիկներ գեռ հաղիւ չնչած գարնան սիւքը՝ իսկոյն թարշամելով այնտեղ կը թաղուին. որքան սրտագրաւ և հրաշալի գեղեցկութիւններ, որքան փափուկ մարմիններ գգուելի և փայփայելի տարփածուր:

Ներու գրկին մէջ, այնտեղ գարշահուր ինչ կած են. դէմքե՛ր, և քանի քաղցր դէմքե՛ր, որոնց երեւոյթը ակնթարթով մ'աւելի խոր կը տպաւորուէր սրտերուն մէջ. քան թէ լուսանկարի բիբին մէջ և բոլոր կը գնացած:

Ահ, ոչ թէ մարմինին, ոչ թէ զնայուն աշրինին, այլ սրտին և հոգիին անբաժան յարած:

Գերեզմաններու արտաքին տեսիլքն ալ շատ խնամքով կը պահպանէ, կը խաղաղէ Քրիստոսի խաչը, մինչեւ որ վերստախ զանգելով տարրալոյժ նիւթերը նոր և չքնաղ արուեստով մը յարութիւն տայ, և նիւթականն աննիւթին խառնուլով անոնց երանական անմահութիւն շնորհէ:

Անոր համար սիրտ կ'առնենք, կը յուզուինք երբ գերեզմաններու մօտէն կ'անցնենք. մանաւանդ երբ կը տեսնենք մանուկի մը ծաղիկ գամբանը, և կամ օրիորդի մը շիրիմը խրուած իրենց մանկական սպիտակ կավութեան մէջ և կամ հարանեկան ըզգեստներու աշխարհիս, որոնց կողին կ'երթայ վարչան անոնք արական ունայնութիւնը, այնքան և կը հաստատեն երկնային յոյսը:

Որքան թշուառ էին ճնողները, որքան անմիթար սիրելիները եթէ առաքինիներուն և անմեղներուն համար յարութեան յոյսը ըզլար: Այս, այս, անոնք որ Փրիստոսի հաստի հաղիւ ասութեան հոգին թաղուին, նոյնպէս Անոր հետ պիտի զարթնուն. Անոր՝ որ ըստ թէ «Ես եմ յարութիւն և կեանք»:

(Ճարումակելի)

Հ. Պ. Ա. Ա. Ա. Ա.

ԱՍՄԱԿԱՏՈՒՓ

Յարգելի խմբ. «Յուսաբերը»

« Le style c'est l'homme ». ամէն արտայայտութիւն, խօսքի թէ գըի, անպայման հետքը կը կը զայն յղացող մտքին. եւ մենք ազատ ենք դիտելու, քննելու եւ քննադատութիւնը միշտ արդար սահմաններու մէջ, բայց ոչ փոխելու ինչ որ ուրիշներու ստացուածքի եւ իրաւունքի հարցին կը վերաբերի:

Հմտ. Կարեկացի եւ Սիամանմօ. օտարներէն՝ De Amicis եւայն:

Խմբագրութիւն